

УДК 330.322: 341.1

Маргіта Н.О.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ МОДЕЛІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена дослідженню проблем впровадження інноваційно-інвестиційної моделі економічного розвитку в Україні. Розглянуто особливості визначення пріоритетних сфер інноваційної діяльності та першочергових завдань у інвестиційній сфері. Запропоновано алгоритм почерговості реалізації пріоритетних інвестиційних завдань. Визначено проблеми, які гальмують впровадження інноваційно-інвестиційної моделі в національній економіці.

Ключові слова: *інноваційно-інвестиційна модель, пріоритетні сфери інноваційної діяльності, пріоритетні інвестиційні завдання, проблеми впровадження інноваційно-інвестиційної моделі.*

ВСТУП

Загальновідомо, що рівень розвитку суспільства залежить не тільки від ефективності використання наявних ресурсів, а й від здатності суб'єктів

економічної діяльності продукувати та впроваджувати інновації. Інновації служать локомотивом економічної активності, оскільки забезпечують розширене відтворення суспільного виробництва, сприяють зміні структури економіки та генерують подальші інновації, що, в свою чергу, виступає превентивним інструментом для забезпечення виробничої та фінансової стійкості

© **Маргіта Наталія Орестівна**, к.е.н., доцент кафедри економіки Львівського інституту «Міжрегіональної академії управління персоналом», тел. 0956378007, e-mail: margita-n@ukr.net

економічних суб'єктів в умовах глобальних економічних криз.

Ключову роль в активізації інноваційної діяльності відіграє питання фінансування інноваційних проєктів. В умовах обмеженості внутрішніх ресурсів для проведення широкомасштабних реформ та забезпечення розширеного відтворення особливу роль відіграють іноземні інвестиції.

У цьому контексті впровадження інноваційно-інвестиційної моделі полягає в забезпеченні широкомасштабного генезису, поширення інноваційно-інвестиційних процесів у національній економіці на її загальнодержавному, галузевому, регіональному та мікро- (підприємство) вимірах з метою досягнення прогресивних структурних, технологічних змін, а внаслідок цих змін і конкурентоспроможності національної економіки на всіх її вимірах [1, с. 13].

Проблема запровадження інноваційно-інвестиційної моделі розвитку національної економіки стала основою досліджень низки вітчизняних науковців, серед яких слід відзначити К. Алексєву, А. Білюка, Т. Васильєву, С. Лакіш, Т. Покотило, Н. Свірїдову, Г. Смовкіну та інших.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Термін "інвестиції" походить від англійського "investment" – вкладання коштів, капіталу, а "інновації" (innovation) – нововведення, оновлення. В сучасній англійській економічній термінології інвестиції трактуються як збільшення обсягу функціонуючого в економічній системі капіталу, матеріалізованого в засобах виробництва, що в цілому визначає динаміку суспільного розширеного відтворення [2, с. 193]. Інновації пов'язують з процесом технологічної модернізації, переоснащення, удосконалення виробництва, внаслідок чого набуваються специфічні, неіснуючі досі характеристики та комбінації, що забезпечують розширення асортименту й урізноманітнення благ з метою задоволення потреб суспільства. Звідси поняття інноваційно-інвестиційний процес розкривається як інноваційний процес, який має бути забезпечений інвестиційними ресурсами або інвестиційний процес інноваційного спрямування.

Таким чином, інвестиційно-інноваційна діяльність пов'язана з вкладенням фінансових і матеріальних ресурсів у інноваційні проєкти, що передбачають науково-технічний розвиток та модернізацію виробничого сектору з метою отримання економічного і неекономічного ефектів (рис.1).

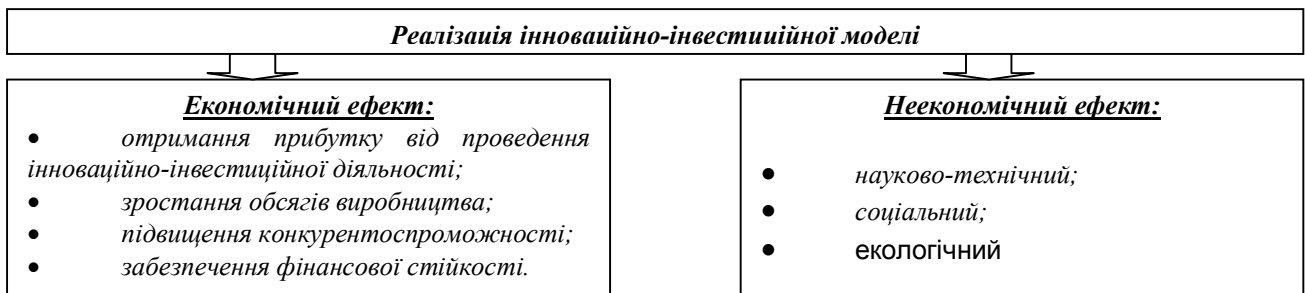

Рис. 1. Ефекти від реалізації інноваційно-інвестиційної моделі

В Україні владою вже давно задекларована інвестиційно-інноваційна модель розвитку, незважаючи на те, що інвестиційний клімат у країні залишається несприятливим. За оцінками Міністерства економіки, загальна потреба в інвестиціях для структурної перебудови економіки України становить від 140 до 200 млрд. дол. США, щорічна потреба – близько 20 млрд. дол. США. За оцінками експертів Всесвітнього банку, для досягнення рівня розвитку США Україні потрібно загалом 4 трлн. дол. США. Порівняно з цими цифрами фактичні обсяги інвестицій в Україні є мізерними (рис.2).

Зокрема приріст іноземного капіталу за 2011 рік склав 4,5 млрд. дол. США (рис.2), а приріст капітальних інвестицій за аналогічний період склав близько 4,3 млрд. дол. США. Отже сумарний обсяг інвестицій склав 8,8 млрд. дол. США, при щорічній потребі у 20 млрд. дол. США. Неважко прорахувати, що для досягнення рівня розвитку США,

залишаючись на рівні інвестування 2011 року Україні знадобиться 455 років.

Недостатній обсяг інвестицій в українську економіку обертається технологічним відставанням виробництва, зростаючою зношеністю основних фондів. У промисловості України половина інвестицій в основний капітал спрямовується у виробництва, які належать до 3-го технологічного укладу, 46% – до 4-го, і тільки 3% таких інвестицій припадає на виробництво 5-го технологічного укладу. Це свідчить про те, що інвестиційні ресурси не надходять у ті галузі, що забезпечують активне впровадження інновацій.

Особливістю перехідного етапу економіки України є її технологічна різноукладність при домінуванні нижчих за рівнем технологічних укладів (3-го та 4 укладів), які сформовані індустріальними виробництвами металургійної, хімічної, добувної галузей промисловості, наявність різних техноекономічних секторів і галузевих сегментів з

різною конкурентоспроможністю, а також ринкових секторів із різними рівнями споживання [4]. Технології передового - п'ятого технологічного укладу сконцентровані в основному в аерокосмічному

комплексі, галузі телекомунікацій, окремих підприємствах колишнього ВПК, а також поодиноких фармацевтичних виробництвах.

Рис. 2 Динаміка надходження іноземного капіталу в економіку України

Джерело: складено на основі даних [3]

Упродовж останніх років спостерігаються також незначні масштаби інноваційної діяльності. Так лише 11,2%-18,0% від загальної кількості

підприємств займалися інноваційною діяльністю в 2000 - 2011 рр. (рис. 3).

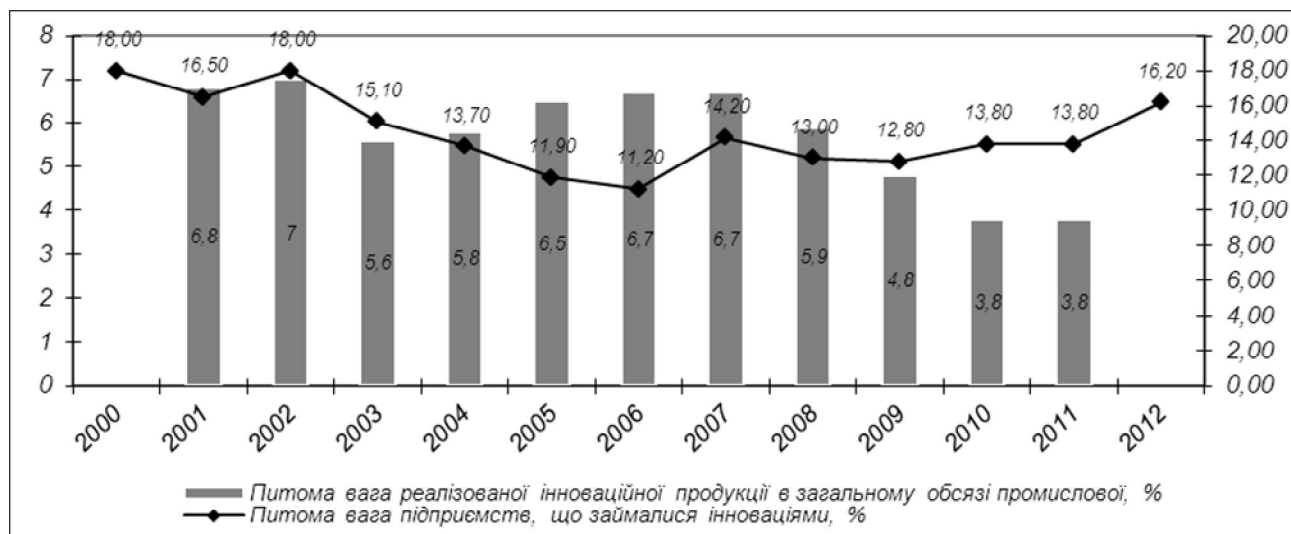

Рис. 3 Динаміка перебігу інноваційних процесів

Джерело: складено на основі даних [3]

У розвинутих економічно та технологічно країнах світу кількість інноваційно-активних підприємств становить від 40% до 80% від їх загальної кількості. Для країн Євросоюзу середнє значення інноваційної активності підприємств сягає 40 - 45% від їх загальної кількості. Через низьку інноваційну активність промислових підприємств спостерігається і малий обсяг випуску інноваційної продукції у загальному обсягу випуску промислових товарів, який, починаючи з 2007 року, знизився майже удвічі – з 6,7% до 3,8% (рис.3). Для порівняння, в Євросоюзі – у середньому 45%.

Не сприяють активізації інноваційної діяльності також умови ведення бізнесу в Україні. За даними звіту Міжнародної фінансової корпорації про умови ведення бізнесу в світі Doing Business 2013, в рейтингу простоти відкриття бізнесу Україна посідає 137 місце серед 185 країн. І все ж, незважаючи на такий низький рейтинг, за останній рік значно покращились умови у сфері реєстрації підприємств (покращення 66 пунктів), реєстрація власності (19 пунктів) та оподаткування (18 пунктів). Покращення у сфері оподаткування вдалося досягнути за рахунок впровадження електронних сервісів, тому скоротився час, який необхідно витратити на підготовку і

подання звітності та сплату податків із 657 годин на рік до 491 години, а податкове навантаження знизилось з 57,1% до 55,4% [5]. Однак, незважаючи на ці покращення, саме оподаткування (165 місце серед 185 країн) та корупція є незмінними проблемами національної економіки до яких за останні роки додалося ще й падіння ВВП.

Серед проблем, що гальмують процес впровадження інноваційно-інвестиційної моделі є також неузгодженість пріоритетних напрямів інноваційної діяльності між основними гілками влади. Аналіз пріоритетних напрямів інноваційної діяльності в Україні, задекларованих Кабінетом Міністрів України [6, с.151] та Верховною радою України [7, с. 109] дозволяє виділити певні закономірності (табл. 1).

Таблиця 1 Пріоритетні напрями інноваційної діяльності України

КМУ	Верховна Рада України
- забезпечення розвитку енергетичної інфраструктури, зокрема газотранспортної системи, атомного та ракетно-космічного машинобудування, авіа і суднобудування;	- модернізація електростанцій, нові й відновлювальні джерела енергії, новітні ресурсозберігаючі технології;
- видобування нафти, газу та вугілля;	- машинобудування та приладобудування як основа високотехнологічного оновлення всіх галузей виробництва; розвиток високоякісної металургії;
- виробництво, перероблення та зберігання сільськогосподарської продукції;	- нанотехнології, мікроелектроніка інформаційні технології, телекомунікації;
- будівництво і реконструкція автомобільних доріг загальнодержавного значення (в межах міжнародних транспортних коридорів), морських портів, міжнародних аеропортів та вокзалів;	- вдосконалення хімічних технологій, нові матеріали, розвиток біотехнологій;
- реконструкція систем тепло і водопостачання та водовідведення;	- високотехнологічний розвиток сільського господарства й переробної промисловості;
- будівництво житла.	- охорона та оздоровлення людини й навколишнього середовища; розвиток інноваційної культури суспільства.

Очевидно, що відсутність прогресу у реалізації інноваційно-інвестиційної моделі розвитку є наслідком неузгодженості інноваційно-інвестиційних пріоритетів між основними гілками влади. Зокрема спільними цілями ВРУ та КМУ є розвиток та модернізація енергетичного сектору, а також розвиток сільського господарства. Іншими пріоритетними напрямами, визначеними Урядом, як інноваційні є ті сфері, котрі забезпечують сталий розвиток суспільства, і не можуть здійснити інноваційний прорив. При цьому пріоритетні напрями інноваційної діяльності запропоновані Верховною Радою України більше сконцентровані на науково-технологічний розвиток, серед яких зокрема розвиток машинобудування, нанотехнологій, розвиток біотехнологій та телекомунікаційного сектору.

У Концепції інвестиційної реформи, розробленої Державним агентством з інвестицій та управління національними проектами, визначено такі пріоритетні завдання у інвестиційній сфері:

1. Радикальне збільшення об'єму залученого іноземного капіталу в національній економіці;
2. Створення інституційних умов для технологічної модернізації та інновацій. Запровадження нових принципів державного управління – проектний менеджмент та персональна відповідальність;
3. Модернізація механізму управління бюджетними коштами розвитку;
4. Мобілізація активів, що перебувають в державній, приватній та комунальній власності;
5. Створення інвестиційної інфраструктури;

6. Створення ефективного механізму для розробки інвестиційних пропозицій, що відповідають міжнародним стандартам;

7. Покращення інвестиційного іміджу України в світі;

8. Ліквідація неефективного та корупційного механізму державних цільових програм;

9. Здійснення комплексного планування розвитку регіонів на основі інвестиційних планів;

10. Створення не менше 5-ти нових індустрій в Україні [8].

Реалізація пріоритетних завдань повинна відбуватися поетапно, адже неефективність інвестиційної політики попередніх років пов'язується з неможливістю одночасного розв'язання цілого комплексу проблем. В цих умовах досить важливим питанням постає визначення почерговості реалізації пріоритетних інвестиційних завдань. На нашу думку, цей алгоритм повинен бути наступним (рис. 4).

Ключовим елементом реалізації інвестиційних пріоритетів на 3-му етапі, після усунення неефективних схем управління бюджетними коштами та мобілізації внутрішніх ресурсів, постає необхідність створення інвестиційної інфраструктури, котра включає в себе також розвиток фізичної інфраструктури.

Саме цей етап є ключовим і сприяє прискоренню процесу надходження іноземного капіталу за рахунок покращення інвестиційного іміджу, з перспективою подальшої активізації інноваційної діяльності.

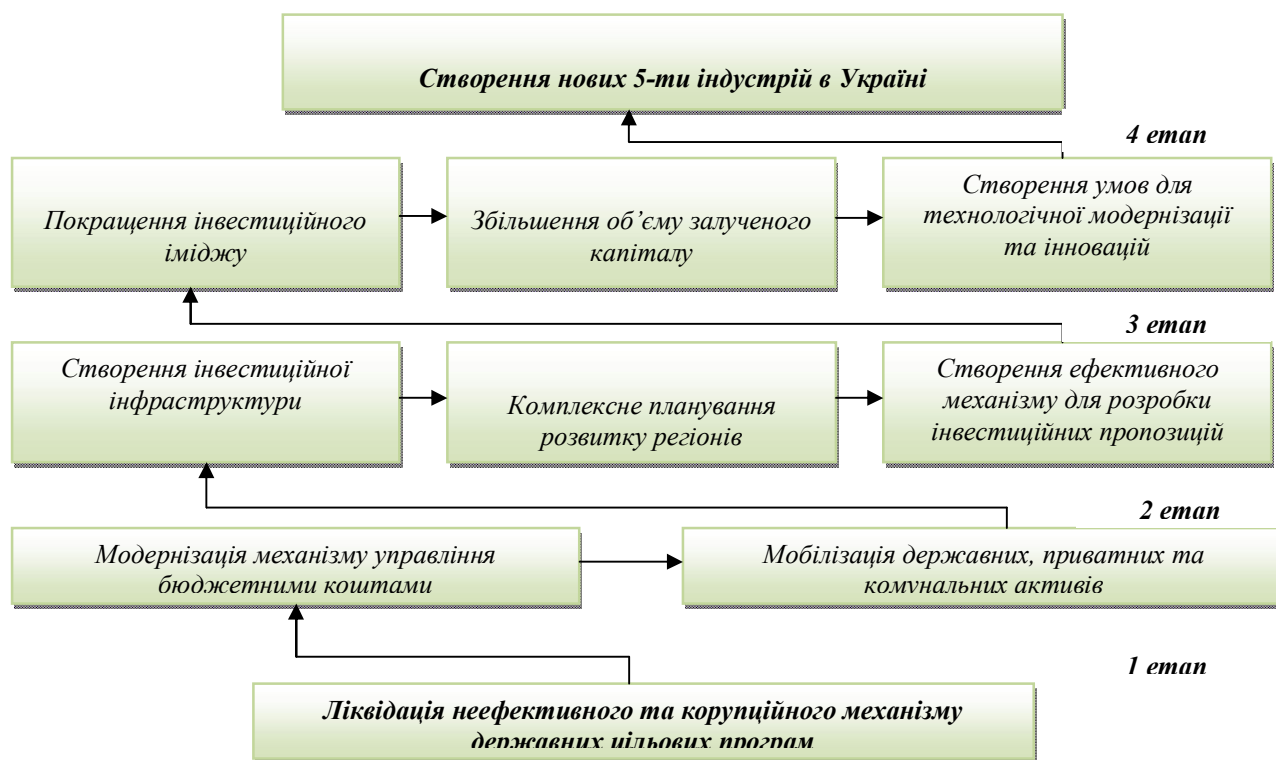

Рис. 4. Алгоритм почерговості реалізації пріоритетних інвестиційних завдань

Тому увага державних органів влади повинна бути зосереджена на забезпеченні почерговості реалізації інвестиційних пріоритетів, з особливим акцентом на неможливості переходу до наступного етапу, не здійснивши до кінця попередніх завдань.

ВИСНОВКИ

Таким чином впровадження інноваційно-інвестиційної моделі інноваційного розвитку в Україні вимагає розв'язання цілої низки питань, серед яких:

1. Узгодженість цілей інноваційно-інвестиційної політики серед основних гілок влади та

визначення на їх основі пріоритетних сфер інноваційного розвитку;

2. Покращення інвестиційного клімату та реалізація інвестиційних завдань згідно з визначеними сферами інноваційної діяльності;

3. Державна підтримка розвитку виробництва вищих технологічних укладів;

4. Оптимізація структури центральних органів виконавчої влади та підвідомчих їм організацій у сфері інноваційно-інвестиційної діяльності;

5. Удосконалення механізмів державного управління (регулювання) інноваційно-інвестиційними процесами.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бодров В. Г. Інноваційно-інвестиційна модель сталого розвитку національної економіки : навч.-метод. матеріали / В. Г. Бодров, В. О. Гусєв, В. Ф. Мартиненко. - К.: НАДУ, 2009. - 60 с.
2. Яценко О. В. Напрямки розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств / О. Яценко // Збірник наукових праць ЧДТУ. – 2008. - Вип. 21. - С. 192-197.
3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.
4. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004-2015 роки) "Шляхом європейської інтеграції" / авт. кол. : А. С. Гальчинський, В. М. Геєць та ін. ; Нац. ін-т стратег. дослідж., Ін-т екон. прогнозування НАН України, М-во економіки та з питань європ. інтеграції України. - К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. - 416 с.
5. Doing business 2013. Спільне дослідження світового банку та міжнародної фінансової корпорації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.doingbusiness.org>.
6. Програма розвитку інноваційної та інвестиційної діяльності в Україні затверджена Постановою КМУ №389 від 02.02.2011 р. // Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. – 2011. - №1. – С. 148-153.
7. Стеченко Д. М. Стимулювання інноваційно-інвестиційної активності розвитку конкурентоспроможності економіки / Д. М. Стеченко // Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2012. – Вип. 27. – Т. 1. – С. 106-110.
8. Концепція інвестиційної реформи. – Національний проєкт. – Розглянуто за участі Президента України 6 квітня 2011 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrproject.gov.ua>.